

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційну роботу Єрмак Галини Іванівни
на тему «Державна політика формування системи забезпечення економічної
безпеки бізнесу в Україні»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 051 Економіка
галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки

Актуальність теми дослідження та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами. Повномасштабна війна суттєво змінила умови функціонування бізнесу в Україні, посиливши вплив воєнних, енергетичних, логістичних, фінансових, кадрових та кібернетичних загроз. Руйнування виробничої і критичної інфраструктури, порушення ланцюгів постачання, дефіцит трудових ресурсів, обмеженість інвестиційного капіталу та високий рівень невизначеності знижують стійкість суб'єктів господарювання, загострюють проблему забезпечення безперервності їх діяльності та формують нові вимоги до архітектури економічної безпеки підприємницького сектору. Додатковим чинником структурних змін є євроінтеграційний курс України, який передбачає адаптацію інституційного та регуляторного середовища до вимог Європейського Союзу у сферах конкуренції, фінансової прозорості, корпоративного управління, захисту прав інтелектуальної власності та державної підтримки бізнесу. За таких умов державна політика у сфері забезпечення економічної безпеки бізнесу потребує не лише адаптації до трансформації бізнес-середовища, а й системного оновлення відповідно до нової конфігурації ризиків, посилення євроінтеграційних вимог, цифровізації та структурної перебудови національної економіки.

Вищезазначене зумовлює об'єктивну потребу в подальшому розвитку теоретичних положень, удосконаленні методичних підходів та обґрунтуванні інструментарію державної політики формування системи забезпечення

економічної безпеки бізнесу, орієнтованої на підвищення його стійкості, адаптивності та безперервності функціонування в умовах високої невизначеності. Відповідно, обрана тема дисертаційного дослідження є своєчасною, актуальною, науково значущою та має вагомe теоретичне і практичне значення.

За тематичною спрямованістю дослідження пов'язане з виконанням науково-дослідної роботи Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» «Моделювання динаміки соціально-економічного розвитку регіонів України» (номер державної реєстрації 0120U101496, 2020–2024 рр.). Особистий науковий доробок здобувачки у межах зазначеної тематики полягає, по-перше, у розвитку теоретико-методичних засад формування системи забезпечення економічної безпеки бізнесу як важливої складової державної політики, спрямованої на зміцнення стійкості та адаптивності підприємницького сектору; по-друге, у систематизації та структуризації інструментів державного впливу на формування безпекоорієнтованого бізнес-середовища відповідно до сучасної конфігурації ризиків і загроз; по-третє, в обґрунтуванні механізму дерегуляції підприємницької діяльності, що передбачає поєднання зниження адміністративного навантаження із забезпеченням безпекових потреб бізнесу в умовах воєнних ризиків та євроінтеграційних трансформацій.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації. Наукові положення, сформульовані у дисертаційній роботі, характеризуються належним рівнем аргументованості та внутрішньої узгодженості, а логіка дослідження забезпечує послідовний перехід від теоретичного осмислення проблематики до розроблення методичних і прикладних рішень. Концептуальна побудова роботи охоплює взаємопов'язані питання державного впливу на економічну безпеку бізнесу, трансформації регуляторного середовища, дерегуляції та формування умов для стійкого функціонування підприємницького сектору в умовах підвищених ризиків і структурних змін.

Наукова обґрунтованість дослідження підтверджується використанням наукових джерел, нормативно-правових документів, офіційної статистики, аналітичних матеріалів державних інституцій та міжнародних організацій. У роботі використано інформацію органів законодавчої та виконавчої влади України, Національного банку України, Державної регуляторної служби України, Державної служби статистики України, а також матеріали Світового банку, Європейської Комісії, Організації економічного співробітництва та розвитку, міжнародних рейтингових систем, бізнес-об'єднань і профільних експертних структур. Така інформаційна основа дала можливість авторці зіставити національні тенденції з міжнародними підходами та посилити емпіричну обґрунтованість сформульованих висновків.

Методичний апарат дисертації є достатньо різноманітним і відповідає характеру поставлених наукових завдань. Для розкриття теоретичних і інституційних аспектів проблеми використано системний та інституціональний підходи, методи аналізу, синтезу, узагальнення, класифікації та систематизації; для дослідження тенденцій і оцінювання безпекового середовища – статистичні, індикативні та інтегральні методи, нормування показників і експертне зважування; для виявлення зовнішніх чинників та обґрунтування стратегічних рішень – PESTEL-аналіз, компаративний і стратегічний аналіз, моделювання та матричний підхід. Поєднання зазначених методів дозволило дослідити структуру регуляторних процесів, оцінити вплив державної політики на економічну безпеку бізнесу та сформувати авторські пропозиції щодо її подальшого вдосконалення.

Важливою ознакою обґрунтованості одержаних результатів є їх послідовна верифікація на різних етапах дослідження. Теоретичні положення конкретизовано у методичних розробках, аналітичні результати трансформовано у практичні рекомендації, а запропоновані підходи доведено до рівня практичного застосування в діяльності органів державної влади, регіональних інституцій, суб'єктів господарювання та в освітньому процесі.

Це свідчить про прикладну спрямованість дослідження та підтверджує практичну цінність одержаних результатів.

Додатковим підтвердженням достовірності результатів є їх апробація у фаховому науковому середовищі та відображення у публікаціях здобувачки. Основні положення дисертаційної роботи представлено на міжнародних наукових і науково-практичних конференціях та оприлюднено у 17 наукових працях. У сукупності теоретична аргументованість, належна емпірична база, достатність використаного методичного інструментарію, практична апробація та логічна завершеність одержаних результатів дають підстави позитивно оцінити рівень їх наукової обґрунтованості й достовірності.

Наукова новизна дослідження та одержаних результатів. Аналіз основних наукових результатів, висновків і рекомендацій, сформульованих Єрмак Г.І. у дослідженні, дає підстави стверджувати про достатній рівень їхньої достовірності та обґрунтованості. Положення, винесені авторкою у пункти наукової новизни, не викликають заперечень, а їхній рівень новизни визначений у відповідності з науковими напрацюваннями. До найбільш вагомих результатів дослідження, які містять ознаки наукової новизни, варто віднести такі:

- поглиблені теоретичні засади регуляторних процесів у системі забезпечення економічної безпеки бізнесу шляхом виокремлення взаємопов'язаних нормативно-правової, інституційно-організаційної та економіко-управлінської складових (с. 26–30), що дозволяє розглядати регуляторні процеси не фрагментарно, а як цілісну систему узгодженого державного, ринкового та корпоративного впливу;

- розвинені концептуальні положення архітекtonіки державної політики забезпечення економічної безпеки бізнесу, у межах яких упорядковано її цілі, принципи, суб'єктно-об'єктну структуру, рівні реалізації, інструменти та інституційне забезпечення (с. 61–79). Це дало змогу представити державну політику у зазначеній сфері як цілісну багаторівневу модель, орієнтовану на формування стійкого бізнес-середовища, підвищення

резильєнтності підприємницького сектору та узгодження управлінських рішень на національному, регіональному й галузевому рівнях;

- удосконалений методичний інструментарій оцінювання впливу державної політики на економічну безпеку бізнесу, який передбачає одночасне врахування інституційно-економічних характеристик середовища функціонування бізнесу та показників ділової активності й очікувань підприємницького сектору (с. 111–125), що дозволяє комплексно оцінити результативність державного впливу та виявити ключові дисбаланси у функціонуванні бізнес-середовища;

- обґрунтована багаторівнева системи стратегічних пріоритетів державної політики у сфері економічної безпеки бізнесу, яка охоплює макро-, мезо- та мікрорівні та базується на результатах оцінювання безпекового середовища, систематизації загроз і визначенні характеру державного впливу (с. 169–176). Запропонована система дозволяє узгоджувати загальнодержавні, регіональні та внутрішньогосподарські рішення щодо підвищення стійкості та адаптивності бізнесу;

- розроблений механізм дерегуляції та формування безпекоорієнтованого бізнес-середовища, який передбачає диференціацію державного впливу залежно від регуляторного навантаження, безпекової значущості й потенціалу розвитку окремих сфер підприємницької діяльності (с. 183–190), та створює підґрунтя для переходу від уніфікованих регуляторних рішень до адаптивних траєкторій державного регулювання бізнес-середовища в умовах воєнних і трансформаційних викликів.

Теоретичне та практичне значення результатів дисертації. Наукова цінність дослідження полягає у поглибленні та розвитку теоретичних положень, розробці науково-методичних рекомендацій щодо удосконалення державної політики формування системи забезпечення економічної безпеки бізнесу в Україні в умовах воєнних загроз, глобальної нестабільності, цифрової трансформації, повоєнного відновлення та євроінтеграційних перетворень.

Практичне значення наукових результатів, одержаних у дисертаційній роботі, визначається спрямованістю висновків, рекомендацій і пропозицій здобувачки на удосконалення державної політики у сфері забезпечення економічної безпеки бізнесу, підвищення стійкості підприємницького сектору, удосконалення регуляторного середовища та формування дієвих механізмів дерегуляції й державної підтримки. Це створює можливості для використання отриманих результатів у діяльності органів державної влади, регіонального управління, суб'єктів господарювання та інших інституцій, залучених до формування безпекоорієнтованого бізнес-середовища.

Практична цінність виконаного дослідження підтверджується документами про впровадження окремих наукових положень, рекомендацій та пропозицій у діяльність підкомітету з питань адаптації законодавства України до положень права Європейського Союзу та виконання міжнародно-правових зобов'язань України у сфері європейської інтеграції Комітету Верховної Ради України з питань правової політики, Полтавської обласної військової адміністрації, ПрАТ «ПОЕЗ-КЕРНЕЛ ГРУП», ТОВ «Фірма «Сервістранзит»».

Крім того, результати дослідження були інтегровані в освітній процес Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка». Їх було використано під час викладання окремих тем навчальних дисциплін «Економіка бізнесу», «Управління економічними ризиками», «Економічна безпекологія», «Теорія безпеки соціально-економічних систем», «Державне регулювання економіки в умовах євроінтеграції».

Повнота викладу основних положень дисертації у наукових виданнях та апробація результатів дослідження. Основні наукові положення, результати та висновки дисертаційної роботи Єрмак Галини Іванівни, що виносяться на захист, належною мірою представлені у 17 наукових працях, опублікованих за тематикою дослідження. Зокрема, 1 стаття у виданні, що індексується в наукометричній базі даних Scopus, 4 статті у наукових фахових виданнях України, 12 тез доповідей у матеріалах

міжнародних наукових та науково-практичних конференціях. Зміст публікацій відображає ключові теоретичні, методичні та науково-прикладні результати дисертації, що свідчить про достатній рівень їх оприлюднення та наукової апробації. Загальний обсяг публікацій – 6,34 друк. арк., з яких особисто авторці належить 4,99 друк. арк. У працях, підготовлених у співавторстві, особистий внесок здобувачки є чітко визначеним і відповідає положенням та результатам, використаним у дисертаційній роботі.

Результати дослідження пройшли належну апробацію на міжнародних наукових та науково-практичних конференціях, що забезпечило їх представлення й обговорення у професійному науковому середовищі. Тематика, зміст і кількість опублікованих праць підтверджують повноту висвітлення основних результатів дисертації та відповідність установленим вимогам щодо публікаційної активності здобувача ступеня доктора філософії.

Таким чином, результати дисертаційного дослідження Єрмак Галини Іванівни достатньою мірою апробовані та оприлюднені у наукових публікаціях, а їх кількісні та змістові характеристики відповідають вимогам пунктів 8 і 9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року.

Дотримання принципів академічної доброчесності. Дисертаційна робота є самостійно виконаною кваліфікаційною науковою працею. Усі наукові положення, теоретичні розробки, висновки та прикладні рекомендації, представлені у роботі та винесені на публічний захист, отримані авторкою особисто в результаті проведених досліджень. Опрацювання тексту дисертації засвідчує належне використання наукових джерел, нормативно-правових матеріалів та інформаційної бази з відповідним посиланням на першоджерела.

За результатами ознайомлення з роботою не виявлено ознак недоброчесного використання чужих наукових результатів, необґрунтованого запозичення, фабрикації або фальсифікації даних. Представлення авторських

результатів, використання джерел та оформлення посилань відповідають принципам академічної доброчесності. Це дає підстави констатувати, що дисертаційна робота Єрмак Галини Іванівни виконана з дотриманням установлених вимог академічної етики та доброчесності.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації. У цілому позитивно оцінюючи наукове та практичне значення одержаних Єрмак Г.І. результатів, слід зазначити деякі дискусійні положення, недоліки та зауваження, що мають місце в дисертаційній роботі:

1. У підрозділі 1.2 дисертаційної роботи (с. 41–44) авторкою обґрунтовано значення державної політики у забезпеченні економічного відтворення та стійкості підприємницького сектору. Водночас, на нашу думку, доцільно було б глибше окреслити межі допустимого державного впливу на функціонування бізнесу, зокрема з урахуванням ризиків надмірної регуляторної активності, посилення адміністративного навантаження та недостатньої узгодженості дій державних інституцій. Розкриття співвідношення між необхідністю державної підтримки й регулювання, з одного боку, та збереженням економічної самостійності й адаптивності суб'єктів господарювання – з іншого, посилило б теоретичну завершеність авторського підходу до формування державної політики у сфері економічної безпеки бізнесу.

2. Науковий інтерес становить запропонований у підрозділі 2.2 (с. 112–125) методичний підхід до інтегрального оцінювання впливу державної політики на систему забезпечення економічної безпеки бізнесу, який поєднує інституційно-економічний блок та блок бізнес-активності і ділових очікувань. Водночас дискусійним залишається питання вагомості окремих індикаторів у структурі інтегрального індексу, оскільки показники якості врядування, корупційних ризиків, інноваційної спроможності, логістичної ефективності та ділових очікувань мають різну чутливість до змін державної політики.

3. У підрозділі 3.1 дисертаційної роботи (с. 149–159) авторкою здійснено ґрунтовний аналіз міжнародного досвіду забезпечення економічної безпеки

бізнесу та визначено релевантні інструменти його імплементації в Україні. Позитивно оцінюючи широту охоплення зарубіжних практик, варто зазначити, що в роботі доцільно було б більш чітко обґрунтувати критерії відбору країн для порівняльного аналізу. Зокрема, Німеччина, Польща, Естонія, Фінляндія, Ізраїль, Франція, Велика Британія та США мають різні інституційні моделі, масштаби економіки, фінансові можливості та безпекові умови, тому додаткова аргументація доцільності врахування їх досвіду для України посилила б релевантність висновків.

4. У роботі слушно наголошено на необхідності адаптації міжнародного досвіду до умов воєнних ризиків, регіональних диспропорцій, ресурсних обмежень і пріоритетів повоєнного відновлення. Разом із тим дискусійним залишається питання послідовності впровадження запропонованих інструментів у коротко-, середньо- та довгостроковій перспективі. Більш чітке ранжування заходів за часовими горизонтами реалізації дозволило б посилити практичну орієнтованість авторських пропозицій.

5. Заслужує на увагу запропонований у підрозділі 3.1 (с. 157–159) підхід до імплементації міжнародного досвіду з урахуванням розміру суб'єктів господарювання та специфіки їх безпекових потреб. Водночас дискусійним залишається питання практичного розмежування інструментів підтримки малого, середнього та великого бізнесу, оскільки в умовах воєнної економіки значна частина загроз має наскрізний характер і одночасно впливає на різні групи підприємств.

Однак, висловлені побажання та зауваження не применшують високий науково-теоретичний та методичний рівень проведеного дослідження.

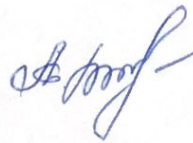
Загальна оцінка дисертаційної роботи та її відповідність установленим вимогам. Дисертаційна робота Єрмак Г.І. на тему «Державна політика формування системи забезпечення економічної безпеки бізнесу в Україні» є самостійним, завершеним дослідженням актуальних наукових завдань, вирішення яких має теоретичне та практичне значення. За змістом робота розкриває тему та вирішує поставлені завдання. Матеріал дисертації

викладено в логічній послідовності, основні положення, що виносяться на захист, та висновки є достатньо аргументованими. Структура та оформлення відповідають усім встановленим вимогам щодо виконання дисертації на здобуття ступеня доктора філософії.

Отже, дисертація Єрмак Галини Іванівни відповідає вимогам Наказу Міністерства освіти і науки № 40 від 12.01.2017 року «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» та Постанови Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 р. «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії». Представлена кваліфікаційна наукова праця на тему «Державна політика формування системи забезпечення економічної безпеки бізнесу в Україні» відповідає спеціальності 051 Економіка. Авторка дисертації, Єрмак Галина Іванівна, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 051 Економіка в галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки.

Рецензент:

кандидат економічних наук, доцент,
провідний науковий співробітник кафедри фінансів,
банківського бізнесу та оподаткування
Національного університету «Полтавська
політехніка імені Юрія Кондратюка»

Аліна ГЛУШКО

Підпис засвідчую.

Доктор технічних наук, професор,
проректор наукової роботи
Національного університету «Полтавська
політехніка імені Юрія Кондратюка»

Олена СТЕПОВА